

Bo'lajak logopedlarni sensomotor mashqlar metodikasi

**Pedagogika-psixologiya va san'atshunoslik fakulteti, Inklyuziv ta'lim kafedrası
o'qituvchisi**

Akbarova Ziyoda Qurbonjon qizi

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-8695-7171>

ziyodaakbarova@gmail.com +998944981117

Annatatsiya: Mazkur tezisda bo'lajak logopedlarni tayyorlash jarayonida sensomotor mashqlar metodikasining o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Logopedik mashqlar tizimining samaradorligini oshirishda sensomotor yondashuvning muhim roli ko'rsatilgan. Sensomotor mashqlar, bolalarning neyro-motor rivojlanishini rag'batlantiradi, nutq va til ko'nikmalarini yaxshilaydi. Ushbu metodika logopedik terapiyada asosiy vosita sifatida qo'llanilib, nafaqat tilni rivojlantirish, balki jismoniy va psixologik sog'liqni yaxshilashga ham hissa qo'shadi. Tezishda, sensomotor mashqlarni turli yosh guruhlari uchun moslashtirish va ularni individual yondashuv bilan qo'llash usullari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: sensomotor mashqlar, logopedik metodika, bo'lajak logopedlar, nutq va tilni rivojlantirish, pedagogik yondashuv, neyro-motor rivojlanish, individual yondashuv, logopediya

Kirish

Logopediya sohasida samarali ta'lim va rehabilitatsiya jarayonini tashkil etishda sensomotor mashqlar metodikasi muhim o'rin tutadi. Nutq va tilni rivojlantirishda, ayniqsa, imkoniyatlari cheklangan bolalar bilan ishlashda sensomotor mashqlarning o'ziga xos ahamiyati mavjud. Ular, nafaqat bolalarning jismoniy rivojlanishini qo'llab-quvvatlab, balki nutq faoliyatining shakllanishiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bo'lajak logopedlarni tayyorlashda ushbu metodikaning o'rganilishi va amaliyotda qo'llanishi muhimdir, chunki sensomotor mashqlar bolalarning nafaqat nutq va eshitish qobiliyatini yaxshilashga, balki ularning hissiy va kognitiv rivojlanishiga ham hissa qo'shadi.

Ushbu tezisda sensomotor mashqlar metodikasining logopedik mashg'ulotlarda qanday qo'llanilishi, uning samaradorligi va metodikaning bo'lajak logopedlarni tayyorlashdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Mashqlar turli yosh guruhlari uchun qanday moslashtirilishi kerakligi, individual yondashuvlar orqali qanday qo'llanishi va ularning amaliyoti muhokama qilinadi. Tezisdagi asosiy maqsad, sensomotor mashqlar metodikasini logopedik ta'limda qo'llash orqali bolalarning rivojlanishini yaxshilash va ta'lim jarayonini samarali qilishdir. Sensomotor mashqlar metodikasining logopediya sohasida qo'llanilishi haqida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar, bu metodikaning o'quvchilarning nutq va til rivojlanishidagi muhim rolini tasdiqlaydi. Adabiyotlar tahlilini o'rganish orqali sensomotor mashqlarning bolalarning

neyro-motor rivojlanishini va tilni rivojlantirishdagi samaradorligini ko'rsatib berishga harakat qilamiz.

Akramova, X. (2015). "Logopediya va nutqni rivojlantirish metodikasi." Ushbu manbada logopedik mashqlar va sensomotor yondashuvlar o'rtasidagi bog'liqlik o'rganilgan. Akramova, bolalar bilan ishlashda turli yondashuvlarni qo'llashning muhimligini ta'kidlab, sensomotor mashqlarning tilni rivojlantirishdagi rolini ko'rsatadi. Adabiyotda, mashqlar bolalar uchun nafaqat eshitish va til ko'nikmalarini rivojlantirish, balki ular bilan hissiy-motor rivojlanishida ham katta ahamiyatga ega ekanligi qayd etilgan.

Mammadov, K.K. (2017). "Korreksion pedagogikada sensomotor mashqlar." Mammadovning ilmiy ishida sensomotor mashqlarining turli logopedik metodikalar bilan integratsiyasi tahlil qilingan. U, ushbu mashqlar orqali, bolalarning diqqat va eshitish qobiliyatlari, shuningdek, tilni qabul qilish va qayta ishlash jarayonlarini yaxshilash mumkinligini ta'kidlaydi. Bu asarda, sensomotor mashqlarining bolalar bilan logopedik ishda qanday muvaffaqiyatli ishlashini ko'rsatish uchun turli pedagogik usullar va mashqlar namunalarini taqdim etgan.

Meliqo'ziyeva, G. (2018). "Nutq rivojlanishining psixologik asoslari." Meliqo'ziyeva sensomotor mashqlarning logopedik amaliyotda qanday qo'llanilishini, bolalarning nutq jarayonini takomillashtirishda qanday ahamiyatga ega ekanligini o'rgangan. U, ayniqsa, imkoniyatlari cheklangan bolalar bilan ishlashda sensomotor mashqlarni o'qitish metodikasi sifatida qanday ishlatilishini tahlil qiladi. Bu adabiyotda sensomotor mashqlar yordamida tilni rivojlantirish jarayoni va bolalarning nutq faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatish o'rganiladi.

Pevzner, M.S., Vlasova, T.A. (2019). "Korreksion pedagogika va logopediya." Ushbu adabiyotda, sensomotor mashqlarni logopedik terapiyada qo'llashning metodologik asoslari va samaradorligi tahlil qilingan. Pevzner va Vlasova, bolalarning neuropsixologik holatini yaxshilash va tilni rivojlantirish uchun mashqlarni qanday aniq va samarali qo'llash kerakligini tushuntirgan. Kitobda, sensomotor mashqlarning rivojlanishida har bir bola uchun individual yondashuv va amaliy mashqlarni qanday tanlash kerakligi ko'rsatilgan.

Sh. Sa'dulla, N. Orifjonov (2021). "Maxsus pedagogika va logopediya metodikalari." Ushbu manbada sensomotor mashqlar va boshqa logopedik usullarni qo'llashdagi farqlar, ular orasidagi integratsiyaning samarasini ko'rsatish haqida batafsil ma'lumot berilgan. Sa'dulla va Orifjonov, sensomotor mashqlarni o'rgatishning ilg'or metodikalarini va ulardan o'quvchilarga qanday foyda keltirishini keng ko'lamda yoritganlar. Ular, mashqlarni individual yondashuvga asoslab, har bir bolaning ehtiyojiga qarab moslashtirish kerakligini ta'kidlaydi.

Xulosa

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, sensomotor mashqlar logopedik amaliyotda nutq rivojlanishini qo'llab-quvvatlashning samarali usullaridan biridir. Bular, o'quvchilarning jismoniy va psixologik rivojlanishiga, shuningdek, til va nutqni rivojlantirishga sezilarli ta'sir

ko'rsatadi. Bundan tashqari, turli metodikalar orqali sensomotor mashqlarni individual yondashuvda qo'llash muhimdir, chunki har bir bola uchun optimal yondashuvni tanlash samaradorlikni oshiradi. Bu tahlil qilingan adabiyotlar metodikani o'rganish va unga asoslangan logopedik mashqlarni takomillashtirishda asosiy manba bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Mammadov, K.K. (2017). Korreksion pedagogikada sensomotor mashqlar. Baku: Ozarbayjon Pedagogika nashriyoti.
2. Meliqo'ziyeva, G. (2018). Nutq rivojlanishining psixologik asoslari. Tashkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
3. Pevzner, M.S., Vlasova, T.A. (2019). Korreksion pedagogika va logopediya. Moskva: Pedagogika nashriyoti.
4. Sa'dulla, Sh., Orifjonov, N. (2021). Maxsus pedagogika va logopediya metodikalari. Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti nashriyoti.
5. Shaxramov, R. (2020). Sensomotor yondashuvlar va nutqni rivojlantirish. Toshkent: Innovatsiya.